

LIFE10 NAT/BG/000152

> αφιέρωμα:

Η επιστροφή του Ασπροπάρη

> Λίμνη Αγιάς Χανίων

> Τυχαίοι Επισκέπτες

photo:
Franz C.
Robiller

13

Η επιστροφή του Ασπροπάρη

Διαχρονικά συνδεδεμένος με τις παραδοσιακές ανθρώπινες δραστηριότητες, ο Ασπροπάρης, το Κουκάλογο ή ο Τυροκόμος των ανθρώπων της υπαίθρου, αποτελούσε κοινό θέαμα στις ημιορεινές και ορεινές περιοχές της χώρας μας, φέρνοντας το μήνυμα του ερχομού της άνοιξης. Τα τελευταία όμως χρόνια ο πληθυσμός του Ασπροπάρη μειώνεται δραματικά: η ευρεία χρήση παράνομων δηλητηριασμένων δολωμάτων, σε συνδυασμό με άλλους καταστροφικούς παράγοντες, έχουν φέρει το είδος στα πρόθυρα της οριστικής εξαφάνισης από την Ελλάδα. Η πραγματική «επιστροφή του Ασπροπάρη» αποτελεί τη μεγάλη πρόκληση στις προσπάθειες διάσωσης του είδους στη χώρα μας και στα Βαλκάνια. Γιατί μόνο ένα Κουκάλογο δεν μπορεί να φέρει την άνοιξη.

Θάνος Καστρίτης
Επιστημονικός Συντονιστής Τομέα Διατήρησης
Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία

Στο Πρόγραμμα LIFE+ Φύση «Επείγοντα μέτρα για την εξασφάλιση της επιβίωσης του Ασπροπάρη *Neophron percnopterus* στη Βουλγαρία και την Ελλάδα» ενώνουν τις δυνάμεις τους τέσσερις φορείς από τρεις χώρες με σκοπό τη διάσωση των τελευταίων ζευγαριών Ασπροπάρη στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία. Το Πρόγραμμα υλοποιείται κατά την περίοδο 2011-2016 από τη Βουλγαρική Ορνιθολογική Εταιρεία (BSPB), την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, το WWF Ελλάς και τη Βρετανική Ορνιθολογική Εταιρεία (RSPB) με την οικονομική υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και τη συγχρηματοδότηση του Ιδρύματος Α.Γ. Λεβέντη.

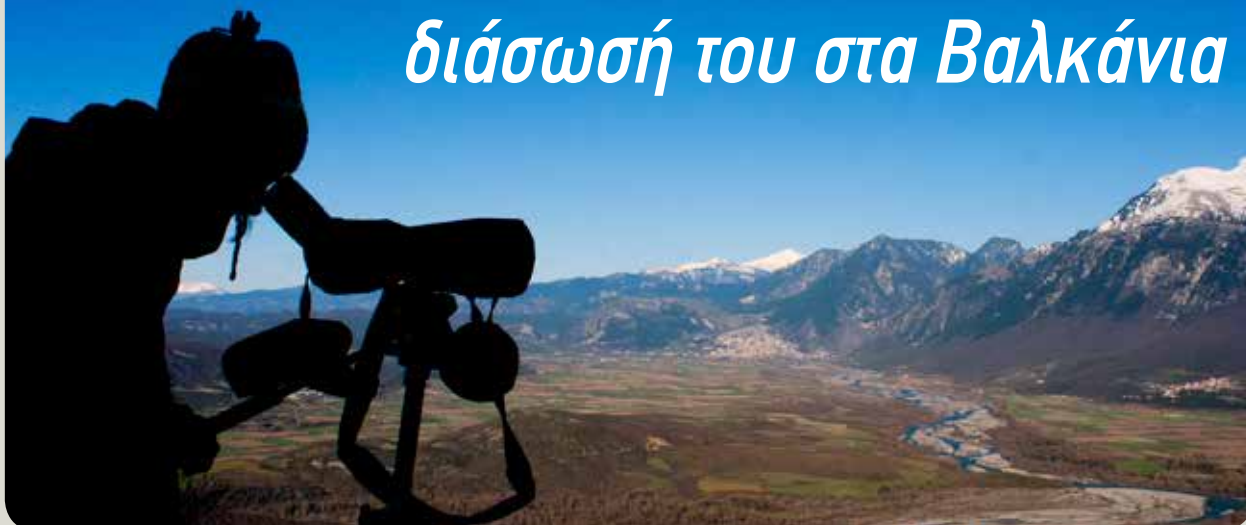

photo:
Τάσος
Μπούνας

Αναζήτηση
φωλιών
Ασπροπάρη
στην Ήπειρο

14

Ο Ασπροπάρης στην Ελλάδα και το Πρόγραμμα LIFE+ για τη διάσωσή του στα Βαλκάνια

Το Πρόγραμμα LIFE + «Επείγοντα μέτρα για την εξασφάλιση της επιβίωσης του Ασπροπάρη *Neophron percnopterus* στη Βουλγαρία και την Ελλάδα» (LIFE10 NAT/BG/000152) ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 2011 και θα ολοκληρωθεί τον Δεκέμβριο του 2016.

Victoria
Saravia

Υπεύθυνη
Προγράμματος
LIFE+ για
την Ορνιθολογική

Βασικός στόχος του Προγράμματος είναι να αποτραπεί η εξαφάνιση του Ασπροπάρη στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία. Έχοντας αυτό το φιλόδοξο στόχο κατά νου, τέσσερις περιβαλλοντικές οργανώσεις από τρεις χώρες αποφάσισαν να ενώσουν τις δυνάμεις τους: η Βουλγαρική Ορνιθολογική Εταιρεία (BSPB/BirdLife Bulgaria) ως ανάδοχος του Προγράμματος, η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, το WWF Ελλάς και η Βρετανική Ορνιθολογική Εταιρεία (RSPB/BirdLife UK). Η οικονομική υποστήριξη που απαιτείται για την υλοποίηση ενός τέτοιου Προγράμματος προέρχεται από το χρηματοδοτικό μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το περιβάλλον LIFE+, καθώς και από τη συγχρηματοδότηση του Ιδρύματος Α.Γ. Λεβέντη.

Το Πρόγραμμα ξεκίνησε εδώ και ενάμιση χρόνο και η ομάδα του Προγράμματος δεν έχει σταματήσει να δουλεύει ούτε λεπτό, προ-

κειμένου να νικήσει στον αγώνα ενάντια στο χρόνο για την διάσωση των τελευταίων ζευγαριών Ασπροπάρη στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία. Αυτός ο δύσκολος σκοπός απαιτεί ένα ευρύ φάσμα δράσεων διατήρησης για την αντιμετώπιση όλων των απειλών του είδους κατά τη διάρκεια της παραμονής του στις περιοχές αναπαραγωγής του στα Βαλκάνια.

Διάφορες δράσεις υλοποιούνται μέχρι τώρα για τον ακριβή καθορισμό της κατάστασης διατήρησης, καθώς και των παραγόντων θνησιμότητας του Ασπροπάρη στην Ελλάδα, όπως η αναγνώριση των ενεργών επικρατειών και φωλιών, η αξιολόγηση της κατάστασης της υγείας του πληθυσμού (μέσω DNA και τοξικολογικών αναλύσεων), η συμπλήρωση ερωτηματολογίων από τους τοπικούς χρήστες για την αξιολόγηση των επιπτώσεων της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων, η αξιολόγηση των επικινδυνών πυλώνων του δικτύου μεταφοράς ηλεκτρικού ρεύματος της ΔΕΗ και τέλος, η στενή παρακολούθηση επιλεγμένων ατόμων μέσω δορυφορικών πομπών. Η εφαρμογή αυτών των δράσεων αποκάλυψε τον εξαιρετικά ανησυχητικό χαμηλό αριθμό των ζευγαριών, ιδίως στην Ελλάδα, με μόνο 15 επικράτειες το 2012 και 11 μέχρι στιγμής το 2013. Όσον αφορά τις απειλές, η παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων έχει αξιολογηθεί ως ο πιο σοβαρός παράγοντας θνησιμότητας -τουλάχιστον στην Ελλάδα- με δύο γνωστά περιστατικά δηλητηρίασης σε λιγότερο από 12 μήνες που προκάλεσαν τον θάνατο τριών Ασπροπάρηδων.

Οι δορυφορικοί πομποί μας επέτρεψαν επίσης να καλύψουμε ένα μεγάλο κενό γνώσεων όσον αφορά τις μεταναστευτικές διαδρομές του είδους και τις περιοχές διαχείμασής του. Χάρη στα

photo:
Θάνος
Καστρίτης

Φύλαξη
φωλιάς
Ασπροπάρη
στα Μετέωρα

δεδομένα από τους εννέα δορυφορικούς πομπούς που τοποθετήθηκαν κατά τη διάρκεια του 2012, επιβεβαιώσαμε ότι η κύρια

διαδρομή μετανάστευσης για τα πουλιά από τις δύο χώρες είναι πάνω από την Τουρκία (διέλευση είτε από τα Δαρδανέλια είτε από τον Βόσπορο), τη Συρία, το Ισραήλ και την Αίγυπτο, φθάνοντας μέχρι το Σουδάν και το Τσαντ, όπου περνούν το χειμώνα. Επιπλέον, επιβεβαιώθηκε η ύπαρξη μιας εναλλακτικής διαδρομής που ακολουθείται συνήθως από μερικά άπειρα νεαρά άτομα που πετούν κατευθείαν προς το Νότο, προσπαθώντας να διασχίσουν τη Μεσόγειο. Αλλά, αυτή η εναλλακτική λύση μπορεί να έχει μοιραίες συνέπειες, όπως αποδείχθηκε στην περίπτωση του Ίκαρου, του νεαρού Ασπροπάρη που πνίγηκε προσπαθώντας να διασχίσει τη Μεσόγειο.

Ωστόσο, ο βασικός πυρήνας των δράσεων του Προγράμματος έχει ως στόχο την άμεση θετική επίδραση στη διατήρηση του είδους. Σε αυτές τις δράσεις περιλαμβάνεται η παροχή συμπληρωματικής τροφής, τόσο σε ταΐστρες, όπως αυτή στα Μετέωρα, όσο και σε επιλεγμένες επικράτειες. Με αυτόν τον τρόπο, τα πουλιά έχουν πάντα διαθέσιμη τροφή, και ακόμα πιο σημαντικό, ασφαλή τροφή, μειώνοντας έτσι τις πιθανότητες δηλητηρίασης. Η φύλαξη και καθημερινή παρακολούθηση φωλιών, που εφαρμόζεται σε επιλεγμένες φωλιές σε όλη την Ελλάδα και τη Βουλγαρία (συνολικά 11 το 2012 και μέχρι 17 φέτος), έχει επίσης αποδειχθεί ιδιαίτερα σημαντική, όπως για παράδειγμα την προηγούμενη χρονιά όταν δύο νεοσσοί έπεσαν από τις φωλιές τους. Στην Ελλάδα, μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα και πρωτοποριακή δράση υλοποιείται στην περιοχή της Ηπείρου με στόχο την άμεση αντιμετώπιση του προβλήματος των δηλητηρίων, μέσω της δημιουργίας ενός δικτύου ομάδων χρηστών (κτηνοτρόφοι, γεωργοί, βοσκοί, μελισσοκόμοι, κ.ά.) ενάντια στη χρήση παράνομων δηλητηριασμένων δολωμάτων. Το Πρόγραμμα παρέχει στα μέλη του Δικτύου πληροφορί-

ες για τις νόμιμες μεθόδους κατά των ανεπιθύμητων θηρευτών (αλεπούδες, λύκοι, αρκούδες, αδέσποτα σκυλιά), όπως είναι οι ηλεκτρικές περιφράξεις ή οι Ελληνικοί Ποιμενικοί σκύλοι (οι οποίοι δίνονται στα μέλη του Δικτύου δωρεάν), σε μια προσπάθεια να καλυφθεί το κενό πληροφόρησης και η αναποτελεσματικότητα των δημόσιων αρχών σχετικά με το πρόβλημα των ανεπιθύμητων θηρευτών, που σε πολλές περιπτώσεις είναι η αιτία πίσω από αυτή την παράνομη πρακτική. Τέλος, στο εγγύς μέλλον, θα πραγματοποιηθεί κοντά σε επιλεγμένες φωλιές τόσο στη Βουλγαρία όσο και στην Ελλάδα, η απομόνωση των πιο επικίνδυνων πυλώνων ηλεκτρικού ρεύματος.

Το Πρόγραμμα έχει επίσης επενδύσει πολύ στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού, διαθέτοντας ξεχωριστή ιστοσελίδα στις τρεις επίσημες γλώσσες του Προγράμματος (αγγλικά, ελληνικά και βουλγαρικά), καθώς και προφίλ στο Facebook. Η ιστοσελίδα παρέχει όλες τις πληροφορίες σχετικά με το είδος, καθώς και με τα νέα του Προγράμματος, που ανανεώνονται τακτικά. Επίσης, στην ιστοσελίδα μπορεί κανείς να δει ένα χάρτη με τις θέσεις όλων των μαρκαρισμένων πουλιών με δορυφορικούς πομπούς, καθώς και τη δραστηριότητα σε μια φωλιά Ασπροπάρη στη Βουλγαρία μέσω κάμερας σε πραγματικό χρόνο. Άλλες δραστηριότητες ενημέρωσης - ευαισθητοποίησης περιλαμβάνουν εκδηλώσεις για ενήλικες και παιδιά, παρουσία στα εθνικά και τοπικά μέσα ενημέρωσης και παραγωγή ειδικών εκδόσεων και υλικού προώθησης (φυλλάδια, μπλούζες, καπέλα, αυτοκόλλητα, κ.λπ.).

Τέλος, όπως είναι λογικό όταν ασχολείται κανείς με ένα μεταναστευτικό είδος, ιδιαίτερη προσοχή έχει δοθεί στις δραστηριότητες δικτύωσης με άλλα Προγράμματα και οργανισμούς που ασχολούνται με τον Ασπροπάρη, όχι μόνο στις χώρες του Προγράμματος, αλλά και στα υπόλοιπα Βαλκάνια, την Ευρώπη, και τις άλλες χώρες που βρίσκονται στη μεταναστευτική διαδρομή του είδους. Για παράδειγμα, στο πλαίσιο του Προγράμματος, έχει ήδη υλοποιηθεί στην Αιθιοπία ένα σεμινάριο για την προστασία του Ασπροπάρη με συμμετέχοντες από διάφορες χώρες της Ανατολικής Αφρικής, ενώ φέτος το καλοκαίρι θα τοποθετηθούν δορυφορικοί πομποί σε άτομα που αναπαράγονται στην ΠΓΔΜ και την Αλβανία.

Σίγουρα ένα πρόγραμμα διατήρησης είναι μόνο το πρώτο βήμα για τη διάσωση ενός είδους που απειλείται με εξαφάνιση. Απαιτούνται συντονισμένες προσπάθειες από τις περιβαλλοντικές οργανώσεις, την πολιτεία, την επιστημονική κοινότητα, τις τοπικές υπηρεσίες και φορείς, αν θέλουμε να συνεχίσει να αποτελεί ο Ασπροπάρης αναπόσπαστο μέρος της ελληνικής φύσης. Είναι στο χέρι όλων μας να το πετύχουμε!

photo:
Χαρτιάκης
Παναγιώτνου

Τοποθέτη-
ση πομπού
σε νεοσσό
Ασπροπάρη
στα Μετέωρα

photo:
Βασίλης
Σιδέρης

Τοποθέτηση
κάμερας
σε φωλιά
Ασπροπάρη
στα Μετέωρα

photo:
Αρχείο
VCF

Όρνια σε
ταΐστρα. Το
είδος έχει
ωφεληθεί
εξαιρετικά
από αυτά τα
«εστιατόρια
γυιών»

Η κατάσταση του Ασπροπάρη και των άλλων γυιών στην Ευρώπη

16

Μερικοί τον αποκαλούν «Αιγύπτιο», άλλοι «μικρό» (Άκκαμπα). Οι Γερμανοί πιστεύουν ότι είναι «βρώμικος» (schmutzgeier), εσείς τον αποκαλείτε «Άλογο του Κούκου» («Κουκάλογο»). Για εμένα να είναι απλά ο γύπας «προτεραιότητας».

José Tavares*
Διευθυντής
Ιδρύματος
Διατήρη-
σης Γυιών
(Vulture
Conservation
Foundation)

Ακόμα θυμάμαι την πρώτη φορά που τους αντίκρισα, δεκαετίες πριν, ένα ζευγάρι μικρών ασπρόμαυρων γυιών να κάνουν κύκλους πάνω από τις πλαγιές της κοιλάδας Douro, στη βορειοανατολική Πορτογαλία – όπου ακόμα διατηρούν τον μεγαλύτερο πληθυσμό τους στη χώρα μου. Με την πάροδο των χρόνων, η επαγγελματική και προσωπική μου ζωή συνδέθηκε μαζί τους: από τότε που προσπαθούσα να τους εντοπίσω σ' ένα μεταναστευτικό πέρασμα όπου οργάνωνα καταμετρήσεις μεταναστευτικών αρπακτικών, μέχρι σήμερα όταν πριν λίγο καιρό ξεκίνησα την πρώτη μελέτη του είδους στην Τουρκία, παρακολουθώντας έναν πυκνό πληθυσμό Ασπροπάρηδων (55 ζευγάρια) δυτικά της Άγκυρας.

Τώρα, ξαφνικά, κυριαρχούν στις μέρες μου. Ο «Αιγύπτιος», «μικρός» Ασπροπάρης αποτελεί τον γύπα με τη μεγαλύτερη προτεραιότητα για το Ίδρυμα Διατήρησης Γυιών² (Vulture Conservation Foundation – VCF), έναν Ευρωπαϊκό οργανισμό που στοχεύει στη μελέτη και προστασία των γυιών στην Ευρώπη, τον οποίο έχω την τιμή να διευθύνω.

Γύπας προτεραιότητας γιατί είναι ο σπανιότερος και με τη μεγαλύτερη, σε παγκόσμιο επίπεδο, μείωση πληθυσμού από τα τέσσερα είδη γύπα που απαντώνται στην Ευρώπη. Επομένως, ο κίνδυνος εξαφάνισης είναι ορατός και η προτεραιότητα για δράση επιβεβλημένη.

Κυρίως καλά νέα... αλλά με μία εξαίρεση

Είναι χαρακτηριστικό ότι σε γενικές γραμμές η κατάσταση των γυιών στην Ευρώπη δείχνει ικανοποιητική. Ο πληθυσμός του

Όρνιου (είδους Μειωμένου Ενδιαφέροντος σε παγκόσμιο επίπεδο σύμφωνα με την IUCN¹) έφτασε πρόσφατα σε επίπεδα ρεκόρ στην Ιβηρική: μόνο η Ισπανία έχει 27.000 ζευγάρια! Επίσης, στη Γαλλία τα Όρνια αυξάνονται και εξαπλώνονται ως αποτέλεσμα πετυχημένων προγραμμάτων επανεισαγωγής, ενώ ακόμα και στα Βαλκάνια, μετά από συγκεκριμένες διαχειριστικές δράσεις, ο πληθυσμός τους δείχνει κάποια σημεία ανάκαμψης, όπως π.χ. στη Σερβία και τη Βουλγαρία.

Οι Μαυρόγυπες (Σχεδόν Απειλούμενοι παγκοσμίως) επίσης αυξάνονται στην Ισπανία και έχουν επανεισαχθεί επιτυχώς στη Γαλλία (με 25 αναπαραγόμενα ζευγάρια φέτος), ενώ φαίνεται να έχουν σταθεροποιητικές τάσεις στη Δαδιά (το μοναδικό σημείο αναπαραγωγής στα Βαλκάνια) και στην Τουρκία.

Ο Γυπαετός (που χαρακτηρίζεται Μειωμένου Ενδιαφέροντος λόγω της μεγάλης παγκόσμιας κατανομής του) αρχίζει και αυτός σταδιακά να επανέρχεται στην Ευρώπη. Περισσότερα από 20 ζευγάρια αναπαράγονται τώρα στις Άλπεις, μετά από την απελευθέρωση περισσότερων από 185 ατόμων στην περιοχή τα τελευταία 25 χρόνια στο πλαίσιο ενός ιδιαίτερα επιτυχημένου προγράμματος επανεισαγωγής που συντόνισε το VCF. Ο πληθυσμός των Πυρηναίων είναι επίσης σταθερός, ενώ και ο μικρός αλλά πολύ σημαντικός πληθυσμός της Κρήτης φαίνεται να πηγαίνει σχετικά καλά. Βέβαια, οι Γυπαετοί της Κορσικής αντιμετωπίζουν ακόμα προβλήματα, αλλά με τα προγράμματα επανεισαγωγής που υλοποιούνται στην Ανδαλουσία και τις πρόσφατες μετακινήσεις πληθυσμών μεταξύ Άλπεων και Πυρηναίων, φαίνεται ότι η κατάσταση του είδους είναι γενικώς θετική στην Ευρώπη.

* Ο José Tavares είναι ο νέος Διευθυντής του Ιδρύματος Διατήρησης Γυιών (Vulture Conservation Foundation). Το προηγούμενο διάστημα εργάστηκε για 12 χρόνια στη Βρετανική Ορνιθολογική Εταιρεία (RSPB) ως υπεύθυνος της συνεργασίας μεταξύ RSPB και Ορνιθολογικής.

¹ IUCN: Διεθνής Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης (International Union for the Conservation of Nature), ² www.4vultures.org

Όμως, υπάρχει και ο γύπα «προτεραιότητας». Στην περίπτωση αυτή τα πράγματα δεν είναι τόσο ρόδινα... Ο πληθυσμός του Ασπροπόρνη μειώνεται ή εξαφανίζεται σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο. Από το 2007 το είδος χαρακτηρίζεται πλέον Κινδυνεύον σε παγκόσμιο επίπεδο εξαιτίας της πρόσφατης και ιδιαίτερα απότομης μείωσης του πληθυσμού του στην Ινδία, σε συνδυασμό με τη μακρόχρονη μείωση στην Ευρώπη (>50% τα τελευταία 40 χρόνια) και στη Δυτική Αφρική και τη συνεχιζόμενη μείωση στις υπόλοιπες περιοχές της αφρικανικής κατανομής του. Στα Βαλκάνια η κατάσταση του είδους είναι πραγματικά δραματική: η μείωση φτάνει το 50% κατά το διάστημα 2003-2011, ενώ στην Ελλάδα ο Ασπροπόρνης έχει εξαφανιστεί από πολλές περιοχές της ηπειρωτικής χώρας. Παρ' όλα αυτά φαίνεται κάποιο «φως στο τούνελ». Στην ανατολική Ισπανία και τη Γαλλία το είδος ανακάμπτει (από 50+ ζευγάρια στη Γαλλία τη δεκαετία του '60 σε περισσότερα από 90 ζευγάρια την περασμένη χρονιά), επωφελούμενο από τους σταθμούς παροχής τροφής και τις δράσεις διατήρησης που εφαρμόστηκαν στο πλαίσιο των προγραμμάτων επανεισαγωγής του Όρνιου και του Μαυρόγυπα.

Η Δυτική Ευρώπη γίνεται καταφύγιο γυπών

Η εικόνα εκατοντάδων γυπών να γυροπετούν πάνω από μια χωματερή στην Ινδία ή πάνω από ένα μεγάλο ψοφίμι στην Αφρικανική σαβάνα αποτελεί παρελθόν. Εξαιτίας των πρόσφατων καταστροφικών μειώσεων στην Ινδία και την Αφρική, παρόμοιες εικόνες είναι πια περισσότερο πιθανές στην Ιβηρική χερσόνησο, όπου οι συγκεντρώσεις χιλιάδων γυπών –κυρίως Όρνιων και Μαυρόγυπων– είναι συχνές.

Λίγοι θα χαρακτήριζαν την Ευρώπη ως «ήπειρο των γυπών», αλλά η αλήθεια είναι ότι οι γύπες είναι σε σχετικά καλή κατάσταση στην Ιβηρική και στη Δυτική Ευρώπη (Γαλλία, Άλπεις). Κινούμενοι ανατολικά, η εικόνα αλλάζει: οι γύπες αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα στην Ιταλία και τα Βαλκάνια, ενώ το τι ακριβώς συμβαίνει ανατολικότερα, όπως στην Τουρκία και τον Καύκασο, παραμένει σε μεγάλο βαθμό μυστήριο.

Το όραμα του VCF είναι να υπάρχουν υγιείς και αυτοσυντηρούμενοι πληθυσμοί γυπών σε όλη τη Μεσόγειο από το δυτικό μέχρι το ανατολικό τμήμα της. Τα προγράμματα επανεισαγωγής που υλοποιήθηκαν μετά από χρόνια εντατικής προσπάθειας για την αντιμετώπιση των απειλών που προκάλεσαν αρχικά τις τοπικές εξαφανίσεις στην Ανδαλουσία (Γυπαετός), στην Καταλονία (Μαυρόγυπας), στη Γαλλία (Μαυρόγυπας και Όρνιο) και στις Άλπεις (Γυπαετός), είναι ένας τρόπος για την επιτυχία αυτής της στρατηγικής.

Στα Βαλκάνια, πραγματοποιούνται τα πρώτα βήματα για την ανάκαμψη αυτών των ειδών. Χρησιμοποιώντας το Όρνιο, τον λιγότερο απειλούμενο γύπα, ως εργαλείο για την εφαρμογή ευρύτερων μέτρων διατήρησης, διάφορες βαλκανικές οργανώσεις δουλεύουν σκληρά για να ελαχιστοποιήσουν τις εκτενείς ακόμα απειλές που οδήγησαν τόσο πολύ στην μείωση των πληθυσμών των γυπών στην περιοχή.

Τροφή και δηλητήρια, τροφή και δηλητήρια, τροφή και δηλητήρια!

Η λίστα των απειλών που επηρεάζουν τους γύπες στην Ευρώπη είναι αποκαρδιωτική και πολύπλοκη: όχληση, δηλητηρίαση από μόλυβδο, δηλητηρίαση από δηλητηριασμένα δολώματα, ηλεκτρο-

πληξία στα δίκτυα μεταφοράς ηλεκτρικού ρεύματος, πρόσκρουση σε ανεμογεννήτριες, μείωση διαθέσιμης τροφής, εγκατάλειψη ορεινής κτηνοτροφίας, απώλεια ενδιαιτημάτων... και ότι άλλο έχετε ευχαρίστηση! Από αυτές όμως, δύο είναι οι πιο σοβαρές και υποβόσκουσες: η δηλητηρίαση και η μείωση της διαθέσιμης τροφής. Ξανά και ξανά, η μείωση στους πληθυσμούς των γυπών ακολούθησε την εκτενή χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων εναντίων θηρευτών. Ας δει κανείς την περίπτωση της Ελλάδας, όπου η μόνη περιοχή στην οποία οι γύπες βρίσκονται σε αφθονία (Κρήτη) είναι και η μοναδική χωρίς παράδοση στην εντατική χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων (μιας και δεν απαντώνται εκεί ούτε αλεπούδες, ούτε λύκοι).

Η διαθεσιμότητα της τροφής είναι επίσης, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, πάντα εμπλεκόμενη. Οι Γυπαετοί στην Κορσική πηγαίνουν όλο και χειρότερα εξαιτίας της εγκατάλειψης της ορεινής κτηνοτροφίας, ενώ τα Όρνια αυξήθηκαν όπου τοποθετήθηκαν σταθμοί παροχής τροφής (ταΐστρες) και στη συνέχεια υπέφεραν όταν οι κανονισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα ζωικής προέλευσης απόβλητα διέκοψαν τη λειτουργία τους. Οι Μαυρόγυπες της Δαδιάς, για παράδειγμα, εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την ταΐστρα της περιοχής. Το VCF δραστηριοποιείται σε διάφορα μέτωπα στις περιοχές αυτές, αναπτύσσοντας νέες μεθόδους και πρωτόκολλα για τη δημιουργία σταθμών παροχής τροφής, δουλεύοντας με ευρωπαϊκούς και εθνικούς φορείς για τη βελτίωση των κανονισμών για τη διάθεση των ζωικών αποβλήτων που «αφήνουν χώρο» στα πτωματοφάγα αρπακτικά και εφαρμόζοντας βέλτιστες πρακτικές ενάντια στα δηλητηριασμένα δολώματα.

Διαφυλάσσουμε ότι έχουμε, πολεμάμε τα δηλητήρια!

Η Ελλάδα είναι σημαντική για τους γύπες γιατί διατηρεί τους τελευταίους Γυπαετούς και Μαυρόγυπες στα Βαλκάνια και ως εκ τούτου αποτελεί σημαντικό τμήμα της υποθετικής αλυσίδας που συνδέει τους μεγαλύτερους πληθυσμούς της Τουρκίας – Καυκάσου στα ανατολικά με αυτούς που επανακάμπτουν στη δυτική Ευρώπη. Ωστόσο, η κατάσταση στην Ελλάδα είναι πραγματικά δραματική. Εκτός της Δαδιάς και της Κρήτης, οι γύπες εξακολουθούν να πεθαίνουν από την ανεξέλεγκτη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων και δεχόμενοι το πλήγμα της έλλειψης τροφής. Οι άμεσες προτεραιότητες είναι εμφανείς: μάχη ενάντια στα δηλητηριασμένα δολώματα και εργασία όσον αφορά το θέμα της διαθεσιμότητας τροφής. Ελληνικές Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, δημόσιοι φορείς και επιστήμονες θα πρέπει να επενδύσουν αποφασιστικά στη δημιουργία ενός εθνικού Προγράμματος ενάντια στα δηλητηριασμένα δολώματα τα επόμενα χρόνια, ενώ παράλληλα πρέπει να επικεντρωθούν όλες μας οι προσπάθειες στη διατήρηση των Μαυρόγυπων της Δαδιάς, των εναπομεινάντων Ασπροπόρνηδων της χώρας και των Γυπαετών της Κρήτης. Με τα σημερινά επίπεδα δηλητηριασμένων δολωμάτων και τις αλλαγές στις χρήσεις γης ο ουρανός της ηπειρωτικής χώρας της Ελλάδας θα παραμείνει πεισματικά άδειος από αυτά τα εκπληκτικά πλάσματα.

Τον ίδιο άδειο ουρανό είδα και κατά την πρόσφατη επίσκεψή μου στα Μετέωρα. Όπως έχω ήδη αναφέρει, αποκαλώ πλέον τους ασπρόμαυρους φίλους μας «γύπες προτεραιότητας». Το ίδιο πρέπει και εσείς. Όστε να δούμε τους Ασπροπόρνηδες και πάλι εκεί, στον ουρανό και μετά ας τους αποκαλέσουμε όπως θέλουμε... βρώμικους, Αιγύπτιους, μικρούς, δεν έχει καμία σημασία!

photo:
Boris
Belchev

Ασπροπάρηδες
σε ταίστρα

18

Ελπίδα για τον Ασπροπάρη στη Βουλγαρία

Dobromir
Dobrev

Υπεύθυνος
Δράσεων
Διατήρησης

Βουλγαρική
Ορνιθολογική
Εταιρεία (BSPB)

photo:
Boris
Belchev

Παρακολούθη-
ση Ασπροπάρη
στη Βουλγαρία
από τη BSPB

Η διατήρηση του είδους σε εθνικό επίπεδο εξαρτάται από μία σειρά μέτρων και δράσεων, που βασιζόμενες σε επιστημονικές μεθόδους θα περιγράφουν και θα αποκαλύπτουν τους περιοριστικούς παράγοντες για την εξάπλωση του είδους, ενώ παράλληλα θα προσδιορίζουν συγκεκριμένες και εφαρμόσιμες δράσεις για τον σκοπό αυτό.

Αν και αρκετά διαδεδομένος στο παρελθόν, ο πληθυσμός του Ασπροπάρη στη Βουλγαρία υπέστη σημαντική μείωση κατά την τελευταία δεκαετία. Το είδος μειώθηκε κατά περίπου 50% τα τελευταία 10 χρόνια: από 57 ζευγάρια το 2003 σε μόλις 29 το 2012. Εξαφανίστηκε από πολλές περιοχές της Βουλγαρίας, όπως δυτικά και νοτιοανατολικά της χώρας, όπου υπήρχε σε αφθονία στο παρελθόν. Δυστυχώς, το 2012 μόλις 8 ζευγάρια επιζούσαν στην βόρεια Βουλγαρία. Σήμερα, η κατάσταση του είδους στην περιοχή αυτή είναι ακόμη πιο κρίσιμη μιας και τη φετινή χρονιά χάσαμε τον βορειότερο πληθυσμό του Ασπροπάρη στα Βαλκάνια. Η ανατολική Ροδόπη είναι το «οχυρό» των γυιών στη Βουλγαρία παρέχοντας καταφύγιο στον κύριο πυρήνα του πληθυσμού Ασπροπάρη στη χώρα. Η περιοχή αυτή, που συνδυάζει χιλιετίες ανθρώπινης ιστορίας, ιδιαίτερου κλίματος και αναγλύφου, αλλά και αφθονίας πα-

νίδας, διατηρεί μία μοναδική ισορροπία μεταξύ ανθρώπου και φύσης, δημιουργώντας τις πλέον κατάλληλες συνθήκες για τον Ασπροπάρη: εκατοντάδες μικρά χωριά με πλήθος οικόσιτων ζώων και πολλά κρυμμένα βράχια και γκρεμούς που του προσφέρουν πληθώρα επιλογών για θέσεις φωλιάσματος. Ακόμα και εκεί βρίσκουμε σημάδια από τους αρχαίους Θράκες, γιατί όπως και οι Ασπροπάρηδες έτσι και αυτοί ήθελαν να ζουν ανάμεσα στον ουρανό και τη γη.

Τα τελευταία χρόνια έχουν εντοπιστεί πολλές απειλές για τον Ασπροπάρη, λόγω της εντατικής δουλειάς που έχει γίνει σε Βουλγαρία, Τουρκία και Αφρική. Η κύρια και πιο κρίσιμη από αυτές είναι η δηλητηρίαση εξαιτίας της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων. Τουλάχιστον 14 Ασπροπάρηδες έχουν δηλητηριαστεί την τελευταία δεκαετία στη Βουλγαρία, ενώ πολλές περιπτώσεις εξαφάνισης πουλιών που δεν έχουν ακόμα διευκρινιστεί εικάζεται ότι οφείλονται στην αιτία αυτή. Αυτό αποτελεί μέρος της αιώνιας διαμάχης μεταξύ ανθρώπου και αρπακτικών ειδών και η μεγαλύτερη πρόκληση που πρέπει να αντιμετωπιστεί αν θέλουμε να διασώσουμε όχι μόνο τον Ασπροπάρη αλλά και όλα τα είδη γυπών. Άλλη μια απειλή, που είχε υποτιμηθεί μέχρι το 2012, είναι η θανάτωση Ασπροπάρηδων για ταρίχευση. Αποτελεί ένα σοβαρό πρόβλημα στη βόρεια Βουλγαρία, όπου τουλάχιστον ένα ζευγάρι θανατώθηκε ώστε να ταριχευτεί και πιθανότατα δεν είναι το μόνο μιας και άλλα ζευγάρια εξαφανίστηκαν τα τελευταία χρόνια χωρίς να αφήσουν κανένα ίχνος. Τελευταία, είχαμε την εμφάνιση μιας «νέας» απειλής: την κλοπή αυγών από τις φωλιές. Μια απαράδεκτη και καταστροφική πράξη που παρατηρήθηκε πρόσφατα σε μία φωλιά και απείλησε αρκετές ακόμη. Αν και γνωστή από παλιά, αυτή η εγκληματική πρακτική ενάντια στα πουλιά είναι κάτι που θα πρέπει να αντιμετωπιστεί. Η ηλεκτροπληξία και οι προσκρούσεις σε πυλώνες μεταφοράς ηλεκτρικού ρεύματος είναι μία ακόμη σημαντική απειλή για το είδος. Τον προηγούμενο χρόνο είχαμε και τις πρώτες αποδείξεις γι' αυτό, γεγονός που σε συνδυασμό με τα Αιολικά Πάρκα δημιουργούν μεγάλα προβλήματα όχι μόνο στους

Ασπροπάρηδες της Βουλγαρίας και των Βαλκανίων, αλλά και στη μεταναστευτική διαδρομή άλλων ειδών.

Η διατήρηση του είδους σε εθνικό επίπεδο εξαρτάται από μία σειρά μέτρων και δράσεων, που βασιζόμενες σε επιστημονικές μεθόδους θα περιγράφουν και θα αποκαλύπτουν τους περιοριστικούς παράγοντες για την εξάπλωση του είδους, ενώ παράλληλα θα προσδιορίζουν συγκεκριμένες και εφαρμόσιμες δράσεις για τον σκοπό αυτό. Το Πρόγραμμα LIFE+ «Επείγοντα μέτρα για την εξασφάλιση της επιβίωσης του Ασπροπάρη στην Ελλάδα και τη Βουλγαρία» συνδυάζει για πρώτη φορά τις προσπάθειες Βαλκανικών χωρών να αντιμετωπίσουν τη μείωση του πληθυσμού του εμβληματικού αυτού είδους και να δώσουν ελπίδα για την επιβίωσή του. Στο πλαίσιο του Προγράμματος πραγματοποιούνται μελέτες για την αναπαραγωγική επιτυχία των ζευγαριών, τη διαθεσιμότητα τροφής και τη διαίτά τους. Αυτές θα μας βοηθήσουν να αξιολογήσουμε τον πληθυσμό του είδους αλλά και τη φέρουσα χωρητικότητα του περιβάλλοντος. Κάτι που επίσης αναμένεται να βοηθήσει ιδιαίτερα στην κατανόηση των σημαντικότερων προβλημάτων για το είδος, είναι οι τοξικολογικές εξετάσεις που πραγματοποιούνται και σχετίζονται με τις δηλητηριάσεις. Οι δορυφορικοί πομποί που τοποθετούνται στη ράχη των Ασπροπάρηδων μας αποκαλύπτουν τις περιοχές διαχείμασης του είδους, αλλά και άλλες σημαντικές περιοχές της μεταναστευτικής τους διαδρομής. Αναμένεται να μας δώσουν ακόμα και άλλες σημαντικές πληροφορίες για τις απειλές που αντιμετωπίζει το είδος. Άμεση υποστήριξη σε κάθε αναπαραγωγικό ζευγάρι Ασπροπάρη στο πλαίσιο του συγκεκριμένου Προγράμματος αποτελεί επίσης το συμπληρωματικό τάισμα και η φύλαξη των φωλιών.

Αποκαλούμενος ως «άσπρος αετός» στο βορρά και «Akaba» στο νότο, ο Ασπροπάρης δεν είναι απλά ένα ακόμα είδος για εμάς, αλλά τα πάντα. Ένα σύμβολο ελευθερίας και δύναμης που πετά με την ελπίδα ότι μπορούμε όλοι να ζήσουμε σ' έναν καλύτερο κόσμο... μαζί!

photo:
Bogdan
Boev

Δακτυλίωση
νεοσσών
Ασπροπάρηδων

photo:
Syoan
Nikolov/ BSPB

Εκπαίδευση
στον εντοπισμό
Ασπροπάρη-
δων

20

Από την Addis Ababa στο Afar και το Amhara: μια ιστορία για τους γύπες, τον άνθρωπο και την άγρια φύση της Αβησσυνίας

Τον Ιανουάριο της φετινής χρονιάς διοργανώθηκε στην Αιθιοπία ένα εκπαιδευτικό σεμινάριο διάρκειας δύο εβδομάδων σχετικά με τη μελέτη και προστασία του Ασπροπάρη, ενός από τα πιο απειλούμενα πουλιά στον κόσμο.

Stoian
Nikolov

Συντονιστής
Προγράμματος
LIFE+
για τον
Ασπροπάρη
&

Volen
Arkumarev
Ερευνητής
πεδίου

Βουλγαρική
Ορνιθολογική
Εταιρεία
(BSPB)

Στο σεμινάριο, το οποίο διοργάνωσε η Βουλγαρική Ορνιθολογική Εταιρεία (BSPB) σε συνεργασία με την Αιθιοπική Εταιρεία για την Άγρια Ζωή και τη Φυσική Ιστορία (EWNHS), συμμετείχαν αντιπρόσωποι από περιβαλλοντικές οργανώσεις και φορείς από την Αιθιοπία, το Τσαντ, το Σουδάν, το Τζιμπουτί και τη Σομαλία. Η θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση που παρέχισε το σεμινάριο αποτέλεσε ένα κρίσιμο βήμα για την ανάπτυξη τεχνογνωσίας και εξειδίκευσης σχετικά με τη μελέτη και προστασία του είδους στις χώρες αυτές.

Τις δύο πρώτες μέρες πραγματοποιήθηκαν διαλέξεις στην Αντίς Αμπέμπα σχετικά με το καθεστώς, την οικολογία, τις απειλές και τις μεθόδους μελέτης του είδους, καθώς και τους τρόπους διάκρισης των διαφορετικών ηλικιών. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στις δυνατότητες συνεργασίας μεταξύ των Αφρικανικών οργανώσεων για δράσεις διατήρησης του Ασπροπάρη κατά μήκος της μεταναστευτικής του διαδρομής, αλλά και στις περιοχές διαχείμασής του.

Αφού ολοκληρώθηκε το θεωρητικό μέρος του σεμιναρίου, οι συμμετέχοντες κατευθύνθηκαν ανατολικά προς την περιοχή του Αφάρ. Η περιοχή αυτή φιλοξενεί την μεγαλύτερη γνωστή συκέντρωση διαχειμαζόντων Ασπροπάρηδων στην Ανατολική Αφρική και επομένως παρέχει μια εξαιρετική ευκαιρία για πρακτική εκπαίδευση στις μεθόδους καταμέτρησης του είδους. Παράλληλα, συλλέχθηκαν ιδιαίτερα πολύτιμα δεδομένα σχετικά με τον αριθμό των Ασπροπάρηδων που διαχειμάσαν στην περιοχή την φετινή

χρονιά: συνολικά καταμετρήθηκαν 1.082 άτομα, δηλαδή 300 λιγότερα από αυτά που είχαν καταμετρηθεί το 2009 και 2010 από τη BSPB και την EWNHS.

Στη συνέχεια, από τις σαβάνες και τις ημι-ερήμους του Αφάρ, η έρευνα συνεχίστηκε προς τα οροπέδια του όρους Ντιλ για τον εντοπισμό αναπαράγομένων Ασπροπάρηδων. Είναι χαρακτηριστικό ότι ένα ζευγάρι εντοπίστηκε σε υψόμετρο 3.500 μέτρων! Το σεμινάριο ολοκληρώθηκε στο μεγάλο φαράγγι του Debre Libanos, όπου οι συμμετέχοντες είχαν την ευκαιρία να εκπαιδευτούν στην αναγνώριση ενεργών φωλιών του είδους. Σε μια μόνο μέρα βρέθηκαν 2 ενεργές φωλιές, ενώ παρατηρήθηκαν ακόμη Γύπες του Ρούπελ *Gyps rueppelli*, Τόργοι *Torgos tracheliotus*, Μαυραετοί *Aquila verreauxii* και άλλα αρπακτικά.

Στις αξέχαστες στιγμές του σεμιναρίου περιλαμβάνονται η «αρπαγή» του κολατσιού ενός ανυποψίαστου Σουδανού συμμετέχοντα από έναν Τσίφτη, καθώς και η απρόσμενη πρόσωπο με πρόσωπο συνάντηση με έναν εξοργισμένο μπαμπούνι... Βέβαια, όσο εντυπωσιακή και να είναι η άγρια φύση της Αιθιοπίας, ίσως το πιο μοναδικό χαρακτηριστικό της χώρας είναι οι άνθρωποί της και τα μεγάλα ζεστά τους χαμόγελα.

Το σεμινάριο αποτέλεσε «γέφυρα» όχι μόνο μεταξύ Βαλκανίων και Αφρικής, αλλά και μεταξύ των Αφρικανικών χωρών. Ελπίζουμε ότι έβαλε τις βάσεις για ένα δίκτυο περιβαλλοντικών οργα-

νώσεων και φορέων που θα συνεχίσει να αναπτύσσεται στο μέλλον. Το σεμινάριο, με τίτλο «Ανάπτυξη τεχνογνωσίας και εξειδίκευσης για την υποστήριξη της μελέτης και προστασίας του μεταναστευτικού Ασπροπάρη από την Δυτική Παλαιαρκτική στις περιοχές διαχείμησης στην Αιθιοπία, το Τσαντ και το Σουδάν» χρηματοδοτήθηκε από το Πρόγραμμα Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Εθνών (UNEP) και το πρόγραμμα LIFE+ «Η Επιστροφή του Ασπροπάρη» (LIFE10 NAT/BG/000152), το οποίο χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Ίδρυμα Α.Γ. Λεβέντη.

photo:
Volen
Arkumarev/
BSPB

Ασπροπάρης
στην έρημο
του Αφάρ

photo:
Syoyan
Nikolov/
BSPB

Ασπροπάρηδες σε
πυλώνες
μεταφοράς
ηλεκτρικού
ρεύματος

photo:
Syoyan
Nikolov/
BSPB

Παρακο-
λούθηση
Ασπροπάρη-
ρηδων

www.lifeneophron.eu

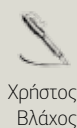
Με τη συνεισφορά του μέσω
LIFE+ της Ευρωπαϊκής Ένωσης
και τη συγχρηματοδότηση
του Ιδρύματος Α.Γ. Λεβέντη

LIFE10 NAT/BG/000152

GR053 Αντιχάσια όρη και Μετέωρα

Τα Αντιχάσια όρη και οι βράχοι των Μετεώρων βρίσκονται ανατολικά της Πίνδου και καταλαμβάνουν το ΒΑ τμήμα του Νομού Τρικάλων. Είναι χαμηλά βουνά και διασχίζονται από μικρά ορεινά ποτάμια, όπως ο Μουργκάνης και ο Ληθαίος, που είναι παραπόταμοι του Πηνειού. Στο νοτιοδυτικό τμήμα της περιοχής αυτής βρίσκονται οι ξεχωριστοί βράχοι των Μετεώρων, σε μικρή απόσταση και βόρεια από την Καλαμπάκα. Τα δάση βελανιδιάς αλλά κι ένα πλατανοδάσος, που κινδυνεύει να εξαφανιστεί, χαρακτηρίζουν την περιοχή.

Χρήστος
Βλάχος

Στους επιβλητικούς βράχους των Μετεώρων, γνωστούς για τα μοναστήρια τους, φιλοξενούνται ορισμένα σπάνια είδη πουλιών, όπως ο Ασπροπάρης *Neophron percnopterus*, που εδώ είχε το μεγαλύτερο πληθυσμό στη χώρα. Πάνω από 50 ζευγάρια φώλιαζαν στην περιοχή και συχνά επισκέπτονταν το σκουπιδότοπο της Καλαμπάκας για να τραφούν, δίνοντας εξαιρετικές ευκαιρίες στους παρατηρητές για να τους χαρούν. Δυστυχώς οι πληθυσμοί αυτοί δεν υπάρχουν πια και ο Ασπροπάρης μάλλον διανύει παγκόσμια μια δύσκολη εποχή. Ίσως λιγότερα από 5 ζευγάρια επιλέγουν πια την περιοχή για ν' αναπαράχθουν. Παρ' όλα αυτά, μπορείτε ακόμη να δείτε το είδος τους ανοιξιότικους και τους καλοκαιρινούς μήνες να γυροπετά στην περιοχή, μαζί με τον Τσίφτη *Milvus migrans*, τον Κραυγαετό *Aquila pomarina*, το Φιδαιτό *Circetus gallicus*, τα Κοράκια *Corvus corax*, τις πολυάριθμες Σταχτοκουρούνες *Corvus corone* και τις Κάργιες *Corvus monedula*.

Η περιοχή είναι γνωστή επίσης για τον Μαύρο Πελαργό *Ciconia nigra*, η φωλιά του οποίου φαίνεται από την ασφαλτο, ευτυχώς σε ασφαλές για τα πουλιά ύψος, το Χρυσογέρακο *Falco biarmicus* και τον Πετρίτη *Falco peregrinus*. Στα βράχια των Μετεώρων και στη Θεόπετρα, ο Βραχοτοσποανάκος *Sitta neumayer*, ο Γαλαζκότουφας *Monticola solitarius*, το Βραχοκιρκίνεζο *Falco tinnunculus*, η Βουνοσταχτάρα *Tachymartia melba* και το Βραχοκελίδονο *Hirundo rustica*, είναι κοινές εικόνες, ενώ στα δρυοδάση και στις ομαλές πλαγιές των Αντιχασίων μπορεί να εντοπιστεί ο Γερακαετός *Hieraaetus pennatus*, το Σαΐνι *Accipiter brevipes*, ο Σφηκιάρης

Pernis apivorus, ο Πράσινος Δρυοκολάπτης *Picus viridis*, ο Νανοδρυοκολάπτης *Dendrocopos minor* και ο Μεσαίος Δρυοκολάπτης *Dendrocopos medius*. Η περιοχή φιλοξενεί ακόμα τον Μπούφο *Bubo bubo*, την Πετροπέρδικα *Alectoris graeca* και τη Χαλκοκουρούνα *Coracias garrulus*.

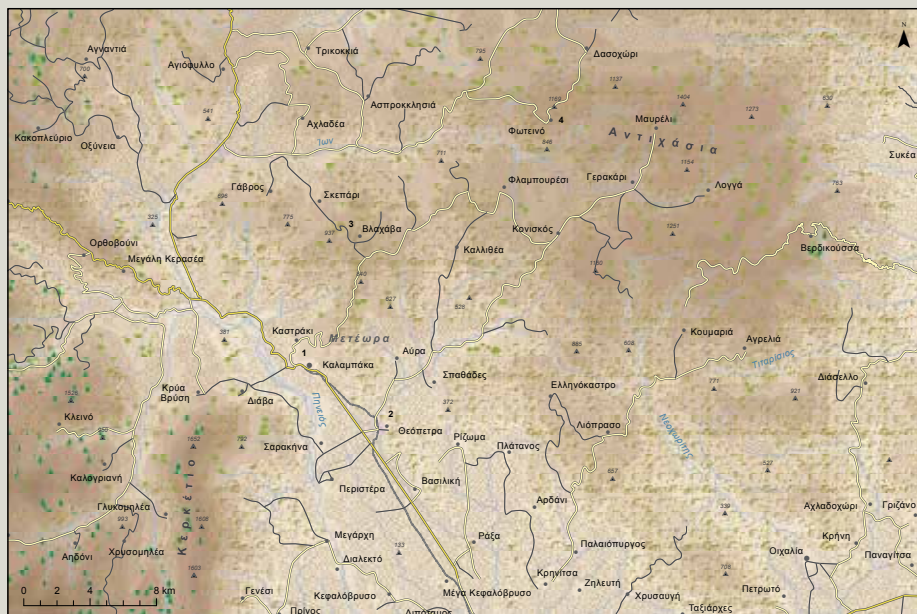
Στη τοποθεσία Τζέρτση, κοντά στον οικισμό Βλαχάβα κι απέναντι από το χώρο αναψυχής, έχει διαμορφωθεί ταΐστρα για τους γύπες. Όταν η ταΐστρα λειτουργεί, είναι αρκετά πιθανό να παρατηρηθεί Ασπροπάρης, Τσίφτης αλλά και κοινές Γερακίνες *Buteo buteo*, που την επισκέπτονται για να τραφούν. Δυστυχώς η ταΐστρα λειτουργεί σπάνια, αν και με το κλείσιμο του σκουπιδοτόπου θα έπρεπε να είναι ενεργή για να καλύπτει κάποιες από τις ανάγκες του Ασπροπάρη. Μια διαδρομή που πρέπει να κάνει ο παρατηρητής στα Αντιχάσια είναι αυτή ως το χωριό Λογγά, όπου υπάρχει μικρό φράγμα και κατόπιν ως το χωριό Φωτεινό. Είναι καλές οι πιθανότητες να παρατηρήσετε Ασπροπάρη, Κραυγαετό, Φιδαιτό, Μαύρο Πελαργό και Μεσαίο Δρυοκολάπη την άνοιξη και Διπλοκεφαλά *Lanius excubitor* τον χειμώνα.

Για τους φίλους της υπόλοιπης άγριας ζωής υπάρχουν στη περιοχή δυο ενδημικά φυτά, η *Centaurea kalambakensis* και η *Centaurea lactiflora*, όπως επίσης και αρκετά μικρά και μεγάλα θηλαστικά, με κυριότερα την Αρκούδα *Ursus arctos* και τον Λύκο *Canis lupus*. Η καλύτερη πρόσβαση στη περιοχή γίνεται από τους δρόμους βόρεια της Καλαμπάκας. Οι λάτρες της αναρρίχησης,

έμπειροι και άπειροι, βρίσκουν στα Μετέωρα ιδανικές συνθήκες και διαδρομές. Για να αποφεύγονται περιστατικά όχλησης στα αναρριζόμενα αρπακτικά που χρησιμοποιούν τους ίδιους βράχους για να φωλιάσουν, καλό είναι να περιορίζεται η χρήση διαδρομών στις οποίες υπάρχουν ενεργές φωλιές.

Η διάσωση του Ασπροπάρη είναι στο χέρι μας!

Κατά την περιήγησή σας στην περιοχή, αν παρατηρήσετε Ασπροπάρη ή βρείτε κάποιον τραυματισμένο ή νεκρό, ειδοποιήστε την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία στο: 210 8228704, 2310 244245 δίνοντας την ακριβή θέση του πουλιού.

Ανακαλύπτοντας τα μυστικά της μετανάστευσης

photo:
Boris
Belchev

Ασπροπάρης

Λίγες λεπτομέρειες ξέρουμε για τη μεταναστευτική διαδρομή και τους τόπους διαχείμασης του πληθυσμού των Βαλκανίων και ιδιαίτερα της Ελλάδας. Αλλά τώρα, χάρη στο πρόγραμμα LIFE+ και κυρίως μέσω των δορυφορικών πομπών, αρχίζουμε να ανακαλύπτουμε νέα στοιχεία και να επιβεβαιώνουμε παλιές θεωρίες.

Μέχρι τώρα, οι πληροφορίες που γνωρίζαμε για τις μεταναστευτικές διαδρομές του Ασπροπάρη στην Ελλάδα βασίζονταν κυρίως στις άμεσες παρατηρήσεις των πουλιών κατά τη διάρκεια της έναρξης της μεταναστευτικής περιόδου, στις γνώσεις μας σχετικά με τη μετανάστευση άλλων μεγάλων αρπακτικών πουλιών, καθώς και σε περιορισμένες πληροφορίες που συλλέχθηκαν από μαρκαρισμένους Ασπροπάρηδες στη Βουλγαρία τα τελευταία χρόνια.

Κατά τη διάρκεια της αναπαραγωγικής περιόδου του 2012, τοποθετήθηκαν εννέα δορυφορικοί πομποί σε πουλιά της Ελλάδας και της Βουλγαρίας παρέχοντάς μας αποκαλυπτικές πληροφορίες. Τα πουλιά προτιμούν τον πιο ασφαλή δρόμο, διαλέγοντας συνήθως τη διαδρομή που θα τους οδηγήσει πάνω από την Τουρκία και τη Μέση Ανατολή προκειμένου να φτάσουν στην Αφρική μέσω της χερσονήσου του Σινά και την Αίγυπτο. Αυτή η διαδρομή μπορεί να είναι μεγαλύτερη, αλλά σίγουρα είναι ασφαλέστερη για ένα μεγάλο αρπακτικό, όπως ο Ασπροπάρης, που προτιμά να πετά πάνω από τη ξηρά, εκμεταλλευόμενος τα ανοδικά ρεύματα και όπου μπορεί να βρει τροφή και περιοχές ξεκούρασης. Ωστόσο, μερικά πουλιά, κυρίως νεαρά, φαίνεται να προτιμούν τη Νότια διαδρομή, διασχίζοντας απευθείας τη Μεσόγειο. Η απόφαση αυτή πιθανόν να καθοδηγείται από το ένστικτο, αλλά παρ' όλα αυτά μπορεί να αποδειχθεί μοιραία, όπως συνέβη και στην περίπτωση του Ικάρου, ενός νεαρού Ασπροπάρη μαρκαρισμένου στα Μετέωρα, που τελικά πνίγηκε στο Λιβυκό Πέλαγος.

Οι πομποί βοήθησαν επίσης στον εντοπισμό για πρώτη φορά των περιοχών διαχείμασης του ελληνικού πληθυσμού του είδους στο Τσαντ και το Σουδάν. Τα άτομα από τη Βουλγαρία επίσης πήγαν σε αυτές τις δύο χώρες, εκτός από ένα πουλί που φάνηκε να έχει χάσει το δρόμο του και κατέληξε να περάσει τον χειμώνα στην Υεμένη. Δηλαδή, για παράδειγμα, ένα πουλί από την περιοχή των Αντικασιών θα πρέπει να ταξιδέψει πάνω από 5.000 χιλιόμετρα για να φθάσει στην περιοχή διαχείμασής του! Κάποιο άλλο πολύ ενδιαφέρον στοιχείο που μάθαμε, είναι πόσο καιρό τους παίρνει να ολοκληρώσουν αυτό το τεράστιο ταξίδι: ενώ ο Λάζαρος, ένας ενήλικος Ασπροπάρης, έφτασε στο Τσαντ σε 14 ημέρες, ο Λεύκιπ-

πος, νεαρός και άπειρος, χρειάστηκε σχεδόν ένα μήνα για να κάνει παρόμοια διαδρομή!

Ένα τέτοιο ταξίδι είναι φυσικά γεμάτο από ανθρωπογενείς κινδύνους όπως πυροβολισμοί, ηλεκτροπληξία σε πυλώνες μεταφοράς ηλεκτρικού ρεύματος ή δηλητηριασμένα δολώματα, τους οποίους τα πουλιά πρέπει να αντιμετωπίσουν για να μπορέσουν να φτάσουν στον τελικό προορισμό τους. Μέχρι στιγμής, από τα επτά πουλιά που κατάφεραν να φτάσουν στην Αφρική, έχουμε χάσει δύο πουλιά: ένα στο Σουδάν για λόγους που παραμένουν ασαφείς και ένα δεύτερο, ο περίφημος Λάζαρος, που πέθανε από δηλητηρίαση μόλις έφτασε στην Ελλάδα και πριν καταφέρει καν να ολοκληρώσει το μεταναστευτικό του ταξίδι.

Η έρευνα θα συνεχιστεί και φέτος διότι πολλά ερωτήματα εξακολουθούν να παραμένουν αναπάντητα, όπως για παράδειγμα αν καταφέρουν τα πουλιά να περάσουν με επιτυχία το Λιβυκό Πέλαγος ή προτιμούν να περάσουν στην Τουρκία μέσω των νησιών του νοτιανατολικού Αιγαίου, ή αν υπάρχουν τυχόν «περιοχές υψηλού κινδύνου» στη διαδρομή τους και πού ακριβώς βρίσκονται. Επίσης, περιμένουμε να μας χαρίσουν και άλλες μικρές εκπλήξεις, όπως αυτή που λάβαμε πέρσι όταν είδαμε ότι ο Ικάρος είχε περάσει ένα βράδυ στα προάστια της Αθήνας, στο Αιγάλεω!

Victoria
Saravia

Ελληνική
Ορνιθολογική
Εταιρεία

photo:
Πέτρος
Μπαμπάκας
WWF Ελλάς

Ασπροπάρηδες
στην ταϊστρα
της Δαδιάς

26

Δάσος Δαδιάς: το τελευταίο οχυρό γυπών στην ηπειρωτική Ελλάδα

Πέρασαν 33 χρόνια από τότε που το δάσος Δαδιάς ανακηρύχθηκε προστατευόμενη περιοχή, 26 χρόνια από όταν δημιουργήθηκε ο πρώτος χώρος τροφοδοσίας για γύπες στην Ελλάδα και 21 χρόνια από όταν το WWF Ελλάς ξεκίνησε ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα προστασίας και διαχείρισης της περιοχής με επίκεντρο τους γύπες και ιδιαίτερα τον Μαυρόγυπα που διατηρεί στο δάσος Δαδιάς για πάνω από 20 χρόνια την μοναδική αναπαράμενη αποικία στα Βαλκάνια.

Δώρα
Σκαρτσά

Υπεύθυν
Προγράμ-
ματος LIFE+
για το WWF
Ελλάς

Μακροπρόθεσμες δράσεις εφαρμόστηκαν με σύστημα και συνέπεια για τη μελέτη και τη διαχείριση των γυπών. Η συμπληρωματική τροφοδοσία λειτουργεί όλα αυτά τα χρόνια ανελλιπώς κάθε εβδομάδα από την περιφερειακή ενότητα Έβρου συμβάλλοντας στη διατήρηση των πληθυσμών των γυπών σε διάφορες κρίσιμες ηλικίες και εποχές του έτους, όπως το φθινόπωρο που οι νεαροί γύπες βρίσκουν ασφαλή τροφή αυξάνοντας έτσι τις πιθανότητες επιβιώσής τους ή το χειμώνα που οι τροφικές πηγές στη φύση μειώνονται και όλες οι ηλικίες των γυπών ευνοούνται από τη σταθερή διαθεσιμότητα τροφής.

Οι μετακινήσεις του Μαυρόγυπα μελετήθηκαν από το WWF Ελλάς με τη χρήση ραδιοτηλεμετρίας¹ και δορυφορικής τηλεμετρίας² σε διάρκεια 6 ετών με αποτελέσματα που καθιστούν το είδος βασικό επισκέπτη των ημιορεινών – ορεινών περιοχών των νομών Έβρου και Ροδόπης με έντονη άσκηση κτηνοτροφίας.

Επίσης, των ορεινών περιοχών της νότιο-ανατολικής Ροδόπης στην Βουλγαρία όπου επί μακρόν λειτουργούν ταϊστρες γυπών από την *BSPB/ BirdLife Bulgaria* και τους *Green Balkans*. Μια έκταση των 3.000km² το ανώτερο εκτιμήθηκε ως χρήση χώρου του Μαυρόγυπα για αναζήτηση τροφής με το δάσος Δαδιάς να αποτελεί το ένα έβδομο αυτής της έκτασης. Η σημερινή κατανομή της κτηνοτροφίας που είναι πλέον σαφώς σημαντικότερη έξω από τα όρια του δάσους Δαδιάς και το δίκτυο των ταϊστρών σε Ελλάδα και Βουλγαρία καθορίζουν τις μετακινήσεις του είδους, αλλά και των άλλων γυπών στη διασυννοική περιοχή της Ροδόπης.

Η χρήση της ευρύτερης περιοχής από τους γύπες επιβεβαιώνεται και από τις παρατηρήσεις των δακτυλιωμένων Μαυρόγυπων και των Όρνιων, ένα πρόγραμμα σήμανσης που ξεκινήσαμε το 2003 και σε συνέργεια με τα άλλα βαλκανικά προγράμματα σήμανσης μας δίνουν μια καλή εικόνα των μετακινήσεων τους. Ταξιδευτές

¹ <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-Maurogypas-Parakolouthisi-2008.pdf>, ² <http://www.wwf.gr/images/pdfs/WWF-Flight-movement-corridors-2011.pdf>

μακρινών αποστάσεων τα ανήλικα όρνια κινούνται σε όλα τα Βαλκάνια φθάνοντας ως το Ισραήλ σμίγοντας με άλλες ομάδες Όρνιων της Μέσης Ανατολής μετατρέποντας κάποιες φορές τη διασπορά τους σε μεταναστευτικό ταξίδι στην Αφρική. Ο Ασπροπάρης χρησιμοποιεί τη διασυννοριακή περιοχή της Ροδόπης για αναπαραγωγή όπου διατηρεί και τον καλύτερο πληθυσμό αναλογικά με το συνολικό εθνικό πληθυσμό της Ελλάδας και της Βουλγαρίας.

Το δάσος Δαδιάς δεν αποτελεί μόνον οχυρό για τα τρία είδη γυπών στην ηπειρωτική Ελλάδα, αλλά και ένα σημαντικό σταθμό για τα περαστικά όρνια και τους Ασπροπάρηδες. Η κομβική του θέση παίζει σημαντικό ρόλο στις μετακινήσεις των γυπών και δεν αρκεί η προστασία του ίδιου του δάσους, αλλά και της ευρύτερης περιοχής. Κάθε αρνητική παρέμβαση που λαμβάνει χώρα στην ευρύτερη περιοχή αντανακλά στις πληθυσμιακές τάσεις των γυπών. Τρεις είναι οι σημαντικές παρεμβάσεις, η παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων ιδιαίτερα έντονη εκτός δάσους Δαδιάς, η ανάπτυξη αιολικών πάρκων και η ηλεκτροπληξία. Οι Μαυρόγυπες και τα Όρνια είναι τα συχνά θύματα σύμφωνα με τον αριθμό ατόμων που η ομάδα του WWF Ελλάς έχει περισυλλέξει όλα αυτά τα χρόνια, γεγονός που σχετίζεται με το συνολικό αριθμό τους που είναι μεγαλύτερος από αυτόν του Ασπροπάρη.

Στο δάσος Δαδιάς καταγράφονται συνολικά 30-31 επικράτειες Μαυρόγυπα από τις οποίες 28-29 ενεργά (επωάζοντα) ζευγάρια, αναπαραγωγική επιτυχία 50-60% και συνολικά 90-100 άτομα, 1-2 επικράτειες Όρνιων με ένα ενεργό ζευγάρι, αλλά συνολικό πληθυσμό κατά μέσο όρο 40-45 άτομα που εποχικά μπορεί να ανέλθει και τα 100-115 άτομα και τέλος 5 επικράτειες Ασπροπάρη στο Δέριο με 3-4 ενεργά ζευγάρια και αναπαραγωγική επιτυχία 60%. Σε Έβρο και Ροδόπη καταγράφονται 10-12 επικράτειες Όρνιων στη Κίρκη-Άβαντα και στον Κομπάτο και 4 επικράτειες Ασπροπάρη, στο Δέριο, στη Νέα Σάντα και στον Κομπάτο.

Η εκτίμηση των πληθυσμών των γυπών που φιλοξενεί το δάσος Δαδιάς προκύπτει από την ετήσια παρακολούθηση που εφαρμόζει το WWF Ελλάς επί σειρά ετών με την ταΐστρα να αποτελεί τον χώρο ελέγχου των πληθυσμιακών τάσεων και για τα τρία είδη.

Σε αντίθεση με τους άλλους δυο γύπες, ο Ασπροπάρης μειώθηκε σταδιακά στο δάσος Δαδιάς από 17 επικράτειες το 1978 σε 10 το 2003 και σε 5 το 2012 μαζί και ο συνολικός αριθμός που καταγράφεται στην ταΐστρα, από 46 άτομα το 1988 σε 30 το 2004 και σε 11 το 2013 με σημαντική μείωση των ανώριμων ατόμων που συχνότερα παρατηρούσαμε στο παρελθόν.

Παρά τα επιτεύγματα προστασίας στο δάσος Δαδιάς, ο Ασπροπάρης ακολούθησε την πτωτική πορεία του βαλκανικού πληθυσμού με αιτίες που διερευνώνται ειδικότερα για το είδος στο πλαίσιο του τρέχοντος προγράμματος LIFE+ όπου το WWF Ελλάς με ακτίνα δράσης έως τον Κομπάτο, υλοποιεί δράσεις ανεύρεσης νέων ζευγαριών, φύλαξης φωλιών, συμπληρωματικής τροφοδοσίας κοντά στις φωλιές, μόνωσης πυλώνων, αντιμετώπισης περιστατικών δηλητηριασμένων δολωμάτων και ευαισθητοποίησης.

Παραμένοντας μια προστατευόμενη περιοχή εθνικής και διεθνούς σημασίας, το δάσος Δαδιάς δικαίως ανακηρύχτηκε Εθνικό Πάρκο πριν από μόλις 7 χρόνια. Στο νέο θεσμικό του καθεστώος έχει να διανύσει αρκετές δεκαετίες ακόμη με στοίχημα να αυξηθούν οι σημερινοί πληθυσμοί των γυπών, αλλά και να διατηρηθεί μια παρακαταθήκη αξιών που δομήθηκε στο πλαίσιο ενός ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης μιας προστατευόμενης περιοχής που αποτέλεσε επί χρόνια πρότυπο εφαρμογής.

photo:
Πέτρος
Μπαμπάκας
WWF Ελλάς

Τσίφτης
ενήλικος
και ανήλικος
Ασπροπάρης
και
κουρούνα,
στα δέντρα
της ταΐστρας

photo:
Χαρτάκης
Παπαϊωάννου

Κτηνοτρόφος
στην Κόνιτσα,
μέλος
του Δικτύου
ενάντια στα
δηλητηριασμένα
δολώματα

28

Ιστορίες για δηλητηριασμένα δολώματα ή αλλιώς η Χιονάτη, η κακιά μάγισσα και το δηλητηριασμένο μήλο

Χαρτάκης
Παπαϊωάννου

Δρ. Βιολογίας
Υπεύθυνος
Δικτύου
ενάντια στα
δηλητήρια
στην Ήπειρο

Συγκρούσεις ανάμεσα στην άγρια ζωή και στον άνθρωπο λαμβάνουν χώρα όταν ο άνθρωπος θεωρεί ότι τα άγρια ζώα προκαλούν ζημιές στο ζωικό κεφάλαιο και στις καλλιέργειές του ή υπάρχουν υπόνοιες ότι μειώνουν τους πληθυσμούς των «θηραματικών» ειδών. Από την άλλη μεριά οι συγκρούσεις ανάμεσα στους ανθρώπους είναι ένα φαινόμενο καθημερινό. Η γρήγορη και εύκολη λύση της τοποθέτησης δηλητηριασμένων δολωμάτων φαίνεται ότι μπορεί να βοηθήσει τον οποιονδήποτε να απαλλαχθεί γρήγορα και «μια κι έξω» από το πρόβλημα που αντιμετωπίζει στις σχέσεις του με είδη της άγριας -και όχι μόνο- πανίδας. Ακόμα και στις περιπτώσεις αντεκδικήσεων μεταξύ ανθρώπων, το δηλητηριασμένο δόλωμα πάντα μπορεί να παίξει το ρόλο του όταν ο ένας τουλάχιστον από τους εμπλεκόμενους τυχαίνει να έχει στην κατοχή του έναν ανυποψίαστο... σκύλο.

Από το 1950 και μετά η πρακτική της τοποθέτησης δηλητηριασμένων δολωμάτων στη φύση σταδιακά γνώρισε «μεγάλη άνθιση». Ωστόσο, εξαιτίας της καταστροφικής επίδρασής τους σε όλα ανεξαιρέτως τα σαρκοφάγα είδη της άγριας πανίδας, η τοποθέτηση οποιασδήποτε τοξικής ουσίας γι' αυτόν το σκοπό απαγορεύτηκε οριστικά τη δεκαετία του '80. Αυτό βέβαια δεν εμπόδισε τη συνέχιση της εφαρμογής της πρακτικής αυτής μέχρι και σήμερα σε όλη την ελληνική ύπαιθρο -και όχι μόνο. Έτσι και παρά το γεγονός ότι απαγορεύεται η τοποθέτηση και διασπορά δηλητηριασμένων δολωμάτων, η πρακτική αυτή συνεχίζει να «κυριαρχεί» στην ελληνική φύση με αποτέλεσμα είδη της άγριας πανίδας που αποτελούν θύματα της

πρακτικής αυτής να έχουν ήδη εξαφανιστεί από την ηπειρωτική Ελλάδα (Γυπαετός) ή να οδεύουν σταθερά προς άγνωστη κατεύθυνση (Όρνιο, Ασπροπάρης, Χρυσαιτός, κ.ά.).

Η κατανάλωση του δηλητηριασμένου δολώματος δεν είναι επιλεκτική. Αυτό σημαίνει ότι το δηλητηριασμένο δόλωμα θα καταναλωθεί από οποιοδήποτε είδος ζώου που θα τύχει να περάσει από το σημείο όπου αυτό έχει τοποθετηθεί και το οποίο δόλωμα «θα εκληφθεί» από το ανυποψίαστο άγριο ή ήμερο ζώο ως τροφή. Παρόμοια, η τοξική επίδραση του δηλητηρίου στον κάθε οργανισμό δεν είναι και αυτή επιλεκτική, που απλά σημαίνει ότι όποιος κι αν είναι αυτός που θα καταναλώσει το δηλητήριο...

«απλά πεθαίνει...». Οι επιπτώσεις από το δηλητηριασμένο δόλωμα δεν σταματούν στο πρώτο ανυποψίαστο θύμα... Είναι σχεδόν βέβαιο ότι το υπόλοιπο δόλωμα θα καταναλωθεί και από άλλο ζώο του ίδιου ή άλλου είδους το οποίο «θα κάνει το λάθος να περάσει από εκεί» και επίσης το ήδη δηλητηριασμένο θύμα θα καταναλωθεί από ένα άλλο ζώο, το οποίο με τη σειρά του θα πεθάνει για να φαγωθεί και αυτό από άλλο και ούτω καθ' εξής. Ωστόσο δεν είναι μόνο τα άγρια ζώα που πέφτουν θύματα των δηλητηριασμένων δολωμάτων. Με την ίδια ευκολία μπορεί να χάσει το μαντρόσκυλό του ένας κτηνοτρόφος ή ένας κυνηγός το κυνηγόσκυλό του ή ένας ιδιοκτήτης κατοικίδιου τη γάτα ή το σκύλο του, απλά κάνοντας μια βόλτα στο δάσος ή ακόμα και

δημοσιότητας. Κατά βάθος η πραγματική διάσταση της απειλής παραμένει άγνωστη. Τα δηλητηριασμένα δολώματα προκύπτουν από μια μεγάλη γκάμα τοξικών ουσιών. Αρκετές από αυτές τις ουσίες χρησιμοποιούνται συνήθως στον τομέα της γεωργίας (φυτοφάρμακα) και ως εκ τούτου είναι ευρέως διαθέσιμες στην αγορά με τη μορφή ποικίλων σκευασμάτων. Άλλες πάλι ουσίες είναι αυστηρά απαγορευμένες τόσο όσον αφορά τη χρήση αλλά και τη διάθεσή τους στην αγορά, κι αυτό λόγω της υψηλής τοξικότητας και των παρενεργειών που επιφέρει η χρήση τους. Τα δηλητηριώδη δολώματα που έχουν κατά καιρούς εντοπιστεί στην ελληνική ύπαιθρο περιλαμβάνουν μια αξιοσημείωτη ποικιλία συνδυασμών και επινοήσεων των ανθρώπων που τα

κατασκευάζουν και τα διασπείρουν που αποδεικνύουν περίτρανα της ευρηματικότητας της φυλής μας...

Τελικά, η εμμονή ορισμένων ανθρώπων να εφαρμόζουν τις παράνομες αυτές πρακτικές χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τα προβλήματα για την άγρια ζωή ή τη δημόσια υγεία που οι ίδιοι προκαλούν, η ευκολία στην προμήθεια δηλητηριωδών σκευασμάτων, τα κενά στη νομοθεσία, η ουσιαστική έλλειψη αστυνόμευσης, η άγνοια και η αδυναμία των κρατικών υπηρεσιών να αναλάβουν το ρόλο τους και η έλλειψη ενός κατάλληλα επανδρωμένου και εξοπλισμένου κρατικού εργαστηρίου που θα ήταν σε θέση να ταυτοποιεί έγκαιρα τις δηλητηριώδεις χημικές ουσίες και να πιστοποιεί τάχιστα τη χρήση τους στα σχετικά περιστατικά, αποτελούν καίρια ζητήματα που χρειάζονται άμεση αντιμετώπιση.

Στο Πρόγραμμα LIFE+ «η Επιστροφή του Ασπροπάρη» περιλαμβάνεται η πιλοτική εφαρμογή ειδικών δράσεων για την αντιμετώ-

μέσα στην πόλη ή στο χωριό του. Τελικά το δηλητηριασμένο δόλωμα αποτελεί μια θανάσιμη απειλή για την ανθρώπινη υγεία, αφού δεν αποκλείεται να βρεθεί από ένα μικρό παιδί ή πολύ πιο πιθανό το νεκρό ζώο να πέσει στο νερό κι έτσι να μολύνει το ποτάμι, τη λίμνη ή ακόμα και την πηγή από την οποία πίνει νερό ο κόσμος.

Το δηλητηριασμένο δόλωμα τοποθετείται νύχτα (στα κρυφά...) και παραμένει अपαρατήρητο ως τη στιγμή που θα καταναλωθεί. Ελάχιστα περιστατικά δηλητηρίασης από τα πολλά γίνονται γνωστά και από αυτά ακόμα λιγότερα φτάνουν στο φως της

πιση του θλιβερού αυτού φαινομένου. Έτσι σε εκείνες τις περιοχές της Ηπείρου όπου ακόμα πετά ο σπάνιος μικρός αυτός γύπας δημιουργούμε ένα δίκτυο φορέων και ανθρώπων της υπαίθρου ενάντια στις πρακτικές της τοποθέτησης και διασποράς δηλητηριασμένων δολωμάτων, εφοδιάζουμε με ηλεκτρικές περιφράξεις και ελληνικούς ποιμενικούς σκύλους παραγωγούς που βρίσκονται εντός ή σε εγγύτητα με σημαντικές περιοχές για τον Ασπροπάρη και προωθούμε τη διενέργεια στοχευμένων σεμιναρίων σχετικά με το ζήτημα των δηλητηριασμένων δολωμάτων και τις νόμιμες μεθόδους αποτροπής ζημιών στο ζωικό κεφάλαιο από φυσικούς θηρευτές.

photo:
Λαυρέντης
Σιδηρόπουλος

Ο Ασπροπάρης
Λάζαρος
πέθανε από
δηλητηρια-
σμένο δόλωμα
μετά από 2
μόλις ημέρες
παραμονής
στην Ελλάδα

photo:
Αρχείο
Ορνιθολογικής

Χορήγηση
ηλεκτρικής
περίφραξης
σε
μελισσοκόμους
στο Καπέσοβο,
Ζαγόρι

photo:
Τάσος
Μπούνας

Ο Λάζαρος
απελευθερώ-
νεται και πάλι
στη φύση

Η περιπέτεια του Λάζαρου

30

Στις 5 το απόγευμα εμφανίζονται δυο σιλουέτες στον ορίζοντα, οι πρώτοι Ασπροπάρηδες της χρονιάς! Τα πουλιά κάνουν κύκλους από πάνω μας και καταλήγουν στην φωλιά τους για το βράδυ. Εκείνη τη στιγμή δεν μπορούσα να φανταστώ την περιπέτεια που θα περνούσε το συγκεκριμένο ζευγάρι και ειδικότερα το ένα από τα δυο πουλιά, που αργότερα ονομάστηκε «Λάζαρος».

Δημήτρης
Βαβύλης

Ερευνητής
πεδίου
Ελληνική
Ορνιθολογική
Εταιρεία

Ηταν **10 Απριλίου 2012**, είχαν περάσει πάνω από 20 μέρες στο πεδίο στην περιοχή των Μετεώρων-Χασίων-Αντικασίων και δεν είχα δει ούτε έναν Ασπροπάρη. Όλη η μέρα περνάει κοιτώντας «άδεια» βράχια και το απόγευμα καταλήγω σε ένα σημείο θέας κοντά σε μια γνωστή φωλιά. Παρέα έχω έναν ντόπιο κτηνοτρόφο που μου λέει: «Τα Τυροκόμια ήρθαν πριν δυο μέρες. Άργησαν φέτος... Θα φταίει ο καιρός». Οι ελπίδες μου αναπερνώνονται και ξαφνικά γύρω στις 5 το απόγευμα εμφανίζονται δυο σιλουέτες στον ορίζοντα, οι πρώτοι Ασπροπάρηδες της χρονιάς! Τα πουλιά κάνουν κύκλους από πάνω μας και καταλήγουν στην φωλιά τους για το βράδυ. Εκείνη τη στιγμή δεν μπορούσα να φανταστώ την περιπέτεια που θα περνούσε το συγκεκριμένο ζευγάρι και ειδικότερα το ένα από τα δυο πουλιά, που αργότερα ονομάστηκε «Λάζαρος».

18 Απριλίου 2012. κοιτάω το κινητό μου και βλέπω περί τις 20 αναπάντεχες κλήσεις, καταλαβαίνω ότι κάτι κακό είχε συμβεί. Αμέσως ενημερώνομαι ότι ένας κτηνοτρόφος έχει βρει έναν δηλητηριασμένο Ασπροπάρη αφού είχε τραφεί από έναν νεκρό, από φόλα, σκύλο στο χωριό Καλλιθέα. Το πουλί μεταφέρθηκε από τον ίδιο τον κτηνοτρόφο σε κτηνίατρο στα Τρίκαλα και αφού του παρασχέθηκαν οι απαραίτητες πρώτες βοήθειες μεταφέρθηκε στην ANIMA στην Αθήνα για να συνεχίσει την ανάρρωσή του. Μέχρι εκείνη τη στιγμή είχαμε μόνο ένα ζευγάρι στην περιοχή και αμέσως πάω να δω τι γίνεται στη φωλιά! Οι ώρες περνάνε αλλά τα πουλιά δεν φαίνονται πουθενά...

29 Απριλίου 2012. Μία από τις πιο χαρούμενες μέρες της χρονιάς! Ο Λάζαρος αφού «αναστήθηκε» χάρη στην καλή θέληση

ενός κτηνοτρόφου και αφού πέρασε μερικές μέρες στο αναρρωτήριο, απελευθερώνεται πίσω στη φύση! Η απελευθέρωση έγινε κοντά στο σημείο που παραλίγο να χάσει την ζωή του στην Καλλιθέα Καλαμπάκας. Πλέον το πουλί πετάει και πάλι ελεύθερο, κάνει μερικούς γύρους από πάνω μας και φεύγει κατευθείαν στην κατεύθυνση της φωλιάς. Μπαίνουμε και εμείς στα αυτοκίνητα και μετά από κάποια ώρα φτάνουμε στην φωλιά του όπου τον βλέπουμε να κάθεται σ' ένα βράχο. Στην πλάτη του φαίνεται ο δορυφορικός πομπός που του τοποθετήθηκε ώστε να παρακολουθούμε τις κινήσεις του. Δυστυχώς το ταίρι του δεν φαίνεται πουθενά. Όσο κι αν ψάξαμε την περιοχή δεν μπορέσαμε να βρούμε τον πιθανά «νεκρό» σύντροφό του...

Ο Λάζαρος θα περάσει όλο το καλοκαίρι στην περιοχή, μόνος πλέον. Στις αρχές Σεπτεμβρίου ξεκινάει την μετανάστευσή του. Μετά από 14 μέρες και 5.000 χλμ ταξιδιού θα φτάσει στο νότιο Τσαντ όπου και θα περάσει όλο τον χειμώνα. Στα μέσα Μάρτη του 2013 ξεκινάει το ταξίδι της επιστροφής του στα μέρη αναπαραγωγής. Διασχίζει Τσαντ, Αίγυπτο, Ισραήλ, Συρία, Τουρκία και στις 30 Μαρτίου μπαίνει στον Ελλαδικό χώρο. Πλέον περιμένω πώς και πώς τη στιγμή που θα τον δω να επιστρέφει πίσω στα Μετέωρα! Αυτήν η στιγμή δεν ήρθε ποτέ...

2 Απριλίου 2013. Ο Λάζαρος και ακόμα ένας Ασπροπάρης βρίσκονται νεκροί σ' ένα χωράφι στην Αμφίπολη Σερρών. Δίπλα τους βρίσκεται μια νεκρή αλεπού σε προχωρημένη σήψη πιθανώς θύμα φόλας. Ο Λάζαρος αν και «αναστήθηκε» μια φορά δεν κατάφερε να επιβιώσει τη δεύτερη και φαρμακερή...

Κατάρτιση Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τον Ασπροπάρη στην Ελλάδα

photo:
Ρούλα
Τρίγκου

Συνάντηση
Εργασίας
στην Αθήνα
για την
Κατάρτιση
Εθνικού
Σχεδίου
Δράσης
για τον
Ασπροπάρη

Τα Σχέδια Δράσης ειδών είναι διαχειριστικά έγγραφα που «καθοδηγούν» τη διατήρηση των πιο απειλούμενων ειδών και των ενδιαιτημάτων τους. Καθορίζουν τον γενικό στόχο και τους σκοπούς που θα διασφαλίσουν τη διατήρηση των ειδών ενδιαφέροντος σε βάθος χρόνου και τις αντίστοιχες δράσεις και μέτρα που απαιτούνται για την επίτευξη αυτών.

Τα Σχέδια Δράσης περιλαμβάνουν πληροφορίες για την κατανομή και αφθονία των ειδών, περιγραφή της βιολογίας και οικολογίας τους, καθώς και το καθεστώς και τα μέτρα διατήρησής τους. Επίσης, κάνουν ιεράρχηση των απειλών και των περιοριστικών για την επιβίωση τους παραγόντων και περιλαμβάνουν τις δράσεις που πρέπει να ληφθούν για τη διατήρηση των ειδών στις περιοχές στις οποίες θα εφαρμοστούν αυτές από τους εμπλεκόμενους στη διαχείρισή τους φορείς.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστηρίζει από το 1993 την εκπόνηση και εφαρμογή Σχεδίων Δράσης για τα απειλούμενα είδη του Παράρτηματος Ι της Οδηγίας για τα Πτηνά (2009/147/ΕΚ πρώην 79/409/ΕΟΚ). Τα Σχέδια Δράσης καταρτίζονται μέσα από μια διαδικασία διαβούλευσης μεταξύ επιστημόνων, κρατικών υπηρεσιών, Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και άλλων ενδιαφερόμενων φορέων. Αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο για τη διατήρηση των απειλούμενων ειδών και η εφαρμογή τους πρέπει να παρακολουθείται και να ενημερώνεται σε τακτική βάση. Σε εθνικό επίπεδο, τα Σχέδια Δράσης βοηθούν τις χώρες να εστιάσουν τις διαχειριστικές δράσεις και τη χρήση των διαθέσιμων πόρων τους στα πιο κρίσιμα μέτρα, με στόχο την αποκατάσταση των απειλούμενων ειδών, διασφαλίζοντας ότι οι δράσεις βασίζονται σε έγκυρα επιστημονικά δεδομένα.

Στην Ελλάδα, Σχέδια Δράσης εκπονούνται και εφαρμόζονται από το Υ.Π.Ε.Κ.Α., μαζί με συναρμόδια υπουργεία και αρμόδιους φορείς, βάσει του Νόμου 3937 (ΦΕΚ 60/2011), Άρθρο 10, Παρ. 2, μεταξύ άλλων, για «είδη των οποίων η προστασία και διαχείριση επιβάλλεται από τις διεθνείς συμβάσεις που έχει κυρώσει η Ελλάδα και από τη νομοθεσία της ΕΕ», καθώς και για «είδη που περιλαμβάνονται στις κατηγορίες κινδύνου του εθνικού και των διεθνών κόκκινων καταλόγων». Εντούτοις, μέχρι σήμερα έχουν εκπονηθεί ελάχιστα Σχέδια Δράσης για τα απειλούμενα είδη στην Ελλάδα (Νανόκηνα, Λαγγόνα) από ΜΚΟ, συμπεριλαμβανομένης της Ορνιθολογικής, ενώ δεν έχει εγκριθεί με νόμο κανένα.

Όσον αφορά τον Ασπροπάρη, το 2008 καταρτίστηκε από τη BirdLife International, για την ΕΕ, το Διεθνές Σχέδιο Δράσης του. Γενικός στόχος του ήταν η βελτίωση της κατάστασης διατήρη-

σής του, τόσο παγκοσμίως όσο και στην Ευρώπη, ώστε να «κατέβει», βάσει του Κόκκινου Καταλόγου της IUCN, στην κατηγορία «Μειωμένου Ενδιαφέροντος» από την κατηγορία «Κινδυνεύον» και να επιτευχθεί ευνοϊκή κατάσταση διατήρησής του σε όλη την ευρωπαϊκή κατανομή του. Στην Ελλάδα, η Ορνιθολογική έχει ήδη ξεκινήσει την κατάρτιση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τον Ασπροπάρη, στο πλαίσιο του Προγράμματος LIFE+ «**Η επιστροφή του Ασπροπάρη**». Για το σκοπό αυτό, πραγματοποιήθηκε μια διήμερη Διεθνής Συνάντηση Εργασίας στην Αθήνα, στις 28/02 & 01/03/2013, όπου συμμετείχαν 27 εμπειρογνώμονες από την Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία, Βουλγαρία, ΠΓΔΜ και την Ελλάδα, εκπροσωπώντας ΜΚΟ, κρατικές υπηρεσίες, ερευνητικά κέντρα, πανεπιστήμια, κ.α. Στη συνάντηση καθορίστηκαν ο στόχος και οι σκοποί του Εθνικού Σχεδίου Δράσης, έγινε ιεράρχηση των απειλών που αντιμετωπίζει το είδος στην Ελλάδα και οριστήκαν οι δράσεις που απαιτούνται προκειμένου να διασφαλιστεί η επιβίωση του στο άμεσο μέλλον. Κύριος στόχος του Εθνικού Σχεδίου Δράσης, όπως ορίστηκε στη συνάντηση εργασίας να επιτευχθεί μέχρι το 2020, είναι να αποτραπεί η εξαφάνιση του Ασπροπάρη στην Ελλάδα, να σταματήσει η πρόσφατη απότομη μείωση του και, τέλος, να βελτιωθούν οι προοπτικές διατήρησής του, μέσω της αύξησης του πληθυσμού του και της επαναποίκισης ορισμένων από τις παλιές επικράτειές του. Βάσει του Προγράμματος, τα Υπουργεία Π.Ε.Κ.Α. και Π.Α.Α.Τ. έχουν αναλάβει τη δέσμευση να συμμετέχουν στη διαβούλευση και να εγκρίνουν το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τον Ασπροπάρη μέχρι το 2016.

Δρ. Αντωνία
Γαλανάκη

Ζωολόγος -
Οικολόγος
Υπεύθυνη
Δράσεων
Διατήρησης
Ελληνική
Ορνιθολογική
Εταιρεία

photo:
Torsten
Prohl

Ασπροπάρης

photo:
Franz C.
Robiller

Ασπροπάρης

Κι έτσι χάσαμε μια λέξη...

32

Οι γύπες, ως είδη επιβλητικά, μέχρι πρόσφατα πολύ κοινά, οικεία και με ιδιαίτερη θέση σε τοπικές νοσηματοδοτήσεις λόγω της σχέσης τους με το θάνατο, μονοπώλησαν για χρόνια το ενδιαφέρον μου.

Καλλιόπη
Στάρα

Δρ. Λαο-
γραφίας -
Πανεπιστήμιο
Ιωαννίνων,
Τμήμα
Βιολογικών
Εφαρμογών
και Τεχνολο-
γιών

Τον χειμώνα του 2000 στο «περιθώριο ορνιθολογικών ερευνών πεδίου» στην Πίνδο άρχισα να σημειώνω στο τετράδιο «εθνογραφικές» πληροφορίες για τα αρπακτικά πουλιά. Οι πρώτες σκόρπιες εκείνες εγγραφές συμπληρώθηκαν στη συνέχεια από συστηματικές καταγραφές που αναζητήθηκαν σε συλλογές, χειρόγραφα ή τοπικές μονογραφίες που κάποιες φορές ανέφεραν «κάτι» και για τα πουλιά. Οι γύπες, ως είδη επιβλητικά, μέχρι πρόσφατα πολύ κοινά, οικεία και με ιδιαίτερη θέση σε τοπικές νοσηματοδοτήσεις λόγω της σχέσης τους με το θάνατο, μονοπώλησαν για χρόνια το ενδιαφέρον μου. Ωστόσο κάποια στιγμή συνειδητοποίησα ότι ο Ασπροπάρης για τους κατοίκους της επαρχίας δεν ήταν σαν τους άλλους γύπες ή καλύτερα δεν ήταν ούτε γύπας, ούτε αρπακτικό πουλί. Ήταν πουλί μεταναστευτικό που συνδέονταν με τα ευοίωνα χελιδόνια, τα αγαπητά λελέκια και τους τεμπέληδες κούκους που τον χρησιμοποιούν ως «άλογο» για να τους μεταφέρει από το μακρινό νότο στα βουνά της Πίνδου κάθε άνοιξη. Κι άρχισαν να πλουτίζουν οι σημειώσεις μας πλέον, καθώς κι ο Ρήγας κι ο Λαυρέντης άρχισαν να ψάχνουν και να ρωτούν με ονόματα, τα οποία συνθέτουν το πορτραίτο του είδους με τρόπο που υπερβαίνει την επίσημη ονομασία του, η οποία ετυμολογείται από το επίθετο άσπρος και το αμάρτηρο γυπάρι, το οποίο δηλώνει το μικρό μέγεθος του πουλιού. Η οικειότητα προφανώς ευθύνεται και για την εγκατάλειψη του αρχαίου του ονόματος Νεόφρων, που αναφέρεται στον αρχαίο μύθο της μεταμόρφωσης σε πουλιά τεσσάρων πρωταγωνιστών ενός ερωτικού δράματος. Τα λαϊκά ονόματά του αφορούν κυρίως το λευκό του χρώμα, το μικρό του μέγεθος, τις διατροφικές του συνήθειες και πολιτισμικές νοσηματοδοτήσεις.

Μαζί με τα ονόματα ήρθε το 2006 από την κυρία Ρηνούλα Τσέφα σε μια συνέντευξη στους Νεγάδες του Ζαγορίου κι ένα

τραγουδάκι. Χρόνια είχε να το πει, χρόνια είχε και να δει «Κουκάλογο», της το ξανάφερε στο νου η κουβέντα. Κι ύστερα ήρθαν κι άλλα που όσο ρωτούσαμε εμφανίζονταν ξεχασμένα δειλά. Κι όλα έφερναν μαζί τους μια ευχή, ένα μάντεμα, μια ελπίδα για το πουλί που κρατούσε το κλειδί της Άνοιξης και το περίμεναν για να περάσουν μαζί του στην εποχή που οι μέρες αρχίζουν να μεγαλώνουν και το σκοτάδι να δίνει τη θέση του στο φως.

Θυμάμαι συχνά ότι κάποτε σε μια βιβλιοπαρουσίαση μίλησε ένας άνθρωπος για μια γηραιά κυρία που μάζευε χόρτα. Και κάθε φορά που πέραγε από τα λημέρια της και τη ρωτούσε τί μάζευε εκείνη του απαντούσε με λέξεις άγνωστες δείχνοντας του άσχημα φυτά. Ως που μια μέρα η κυρία χάθηκε και μαζί της χάθηκαν κι οι λέξεις. Δεν θυμάμαι το όνομα του ομιλητή, ούτε τον τόπο της ιστορίας, παρά μόνο τη φράση που δανείστηκα ως τίτλο. Ωστόσο μπορώ να πω με σιγουριά ότι οι λέξεις που περιγράφουν τη φύση είναι εξίσου απειλούμενες με τον κόσμο τον οποίο περιγράφουν. Η διατήρησή τους, όπως άλλωστε και των ίδιων των ειδών αποτελούν εξίσου σημαντικές προκλήσεις για σύγχρονες ολιστικές προσεγγίσεις στη διατήρηση, αναγκαίες για τη σύνδεσή της φύσης με τον πολιτισμό και της επιστήμης και με την κοινωνία.

Το παρόν άρθρο βασίστηκε στην ανακοίνωση με τίτλο: Στάρα Κ., Τσιακίρης Ρ., Σιδηρόπουλος Λ. (2012). «Ο Ασπροπάρης *Neophron percnopterus*, το μυστηριώδες πουλί με τα 19 ονόματα» που παρουσιάστηκε στο 6ο Πανελλήνιο Συνέδριο Οικολογίας, «Οικολογική Έρευνα στην Ελλάδα: Τάσεις, Προκλήσεις, Εφαρμογές» που οργανώθηκε στην Αθήνα τον Οκτώβριο του 2012. Έκτοτε τα 19 ονόματα έφτασαν ήδη τα 22. Ευχαριστούμε τους Γιάννη Θεοδωρόπουλο, Χάρη Κουρουζίδα, Δημήτρη Μπούσμπουρα και Στρατή Μπουρδάκη που για τη βοήθειά τους στη συλλογή των ονομάτων, τις Μαρία Βραχιονίδου και Μαρία Γουδή για τη βοήθειά τους στην ετυμολόγηση, καθώς και όλους τους πληροφορητές μας που θυμήθηκαν τις λέξεις.